

Початкуючий (збірка)

Юрій Вухналь

Літературні гуморески

Шлях червоної боротьби, або Повість одного початкуючого письменника

Вийшли з друку такі книжки:

О. Донченко – Червона писанка

Ів. Ковтун – Червоні паростки

Дм. Косарик – Червона купіль

О. Кундзіч – Червоною дорогою

(З літ. хроніки).

СЛОВО ПОПУЛЯРНОГО РЕЦЕНЗЕНТА

"Ці червоненькі книжечки збудовані на червоних образах з червоною ідеологією, що червоною ниткою проходить через усі вищезазначені твори".

ПРОЛОГ

У червону, буремну ніч, під визиск осатанілих гнобителів робітничо-селянської класи, що, як вампіри, пили кров трудящих – народився в бідняцько-незаможницькій сім'ї червоний паросток – Іван Червонозагравненко.

В муках злиднених, по ланах куркульських проходило його повне сліз і важкого болю – дитинство.

Експлуатували його – хто лише хотів, а особливо, місцевий куркуль Свирид Фарапонтович Семеропузій, що майже половину землі всього села Голоднотемного загарбав в свої ненаситні пазурі.

Та не довго тяглося це жахливе життя.

Серце робітничо-селянських мас переповнилося вщерть бурею помсти й гніву.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Наче стоголосий грім прокотився по темних похмурих закутках великої країни, і... 1917 р.

25 жовтня сталася Жовтнева революція.

Наче повінь, наче хвилі грізні – сколихнули народ трудовий.

Замайорили червоні прапори, спалахнули червоно-загравні пожежі й непереможні згуки Комуністичного Інтернаціоналу покликали до останнього бою з капіталом трудящих всього світу.

Наче полуда спала з очей Івана, як почув він ці дивні звуки.

Червоний огонь запалив його батрацько-незаможницькі груди помстою грізною, він, не гаючи часу... убив на смерть свого гнобителя куркуля Семеропузого Івана

Фарапонтовича.

Але класова свідомість кликала його далі і він, міцно тримаючи рушницю, кинувся у вир революції.

Наче вихор червоний, літав він по червоних ланах і знищував сотнями внутрішніх і зовнішніх наймитів всесвітньої буржуазії.

Не один денікинець, петлюровець і махновець загинув від його гострої шаблі.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Одгреміли бої, одзвеніли копита, замовкли кулемети і почалася так звана доба мирного будівництва.

Повернувся Іван додому з трьома орденами червоного прапора, з виразною класовою ідеологією, з чітким розумінням завдань і потреб сьогодення.

З такою ж упертістю, з таким же палким ентузіазмом він узявся налагоджувати культурно-освітню й громадську роботу в своєму селі.

Забуяло новим, червоним, радісним життям колишнє село Голоднотемне, а тепер село імени Рози Люксембург і Карла Лібкнехта.

На колишній землі Семеропузого, политій слізьми незаможницько-батрацьких широких мас, буйно розцвів колектив "Червона праця", що об'єднав у собі коло 150 зпролетаризованого селянства.

Два колективних трактора – "Фордзон" і "Запорожець" роздирали угноєні груди колективного чорнозему.

На зміну злиденного трьохпільля вчасно прийшов землеустрій і багатозмінний плодозмін.

У попівському будинку розташувався комсомол і сельбуд, а з його вікон до пізньої ночі гучно лунали по селу червоні пісні, закликаючи молодь до культурно-освітньої роботи,

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Іван скрізь поспівав. Зі сталевими очима, з червоним "Кім'ом"[\[1\]](#) на грудях його скрізь можна побачити.

Сільрада, кооператив, МОПР і інші громадсько-культурні організації не обходились без його активної участі.

Великим авторитетом користувався Іван на селі. Навіть для куркульських доньок він був бажаним гостем і женихом.

Але не звертав на їхні ласки уваги своєї Іван, бо до вподоби йому була наймичка Галя Лантухівна, яку в скорому часі він через індивідуальну обробку втягнув до комсомолу. А через місяць, без попа та інших міщанських традицій, вони справили в сельбуді червоне весілля.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Потекло, забуяло молоде ново-побутове життя, повне радості й віри в перемогу працюючих. Промайнули, як чарівний сон, дев'ять місяців і народилося в них, наче писанка червона, малесеньке, невеличке... жовтенятко.

Радості – море .

В сельбуді – повно.

Промови.

Викупали його у червоній купелі і дали йому грізне для ворогів ім'я П'ятикутньюзоряний. Під гучні оплески всіх присутніх зарахували його до комсомолу з 14-річним стажем.

Не менше вражіння справила й промова батька, де він зазначив, що й син його піде червоною дорогою...

ЕПІЛОГ

Червоне сонце втопає за обрій і червонить своїми рожевими проміннями хмари.

Сидить Іван Червонозагравненко коло колективної хати і читає селянам "Капітал" Карла Маркса.

Всі уважно слухають, а в очах їх виблискує уперта непереможна віра в соціалізм.

Іван зараз – голова сільради.

Всі його люблять і поважають, бо всю свою роботу він провадить непохитно, під кутом постанов XIV з'їзду ВКП(б).

Студія

Радий і схвильований поспішав молодий автор Гаврило Передериматня на літературну студію "Леміш". У руках ніс він старанно загорнутий і чисто переписаний свій перший твір, свою першу творчу муку – оповідання з дійсного, сучасного батрацького життя – "Свідомість прокинулась".

Це була жахлива історія бідкування несвідомого батрака Миколи, що зазнавав неймовірних мук і бідкування по куркульських наймах Ненароком зайшовши до сельбуду, почув промову молодого комсомольця уповноваженого по батрацтву, він немов прокинувся і тут же вступив до спілки "Всеробітземлісу", а на другий день подав заяву до комсомолу та записався до лікнепу й кожного вечора став відвідувати сельбуд, а куркуль – Пилип Пузатий – став поводитись з ним краще.

Сьогодні Гаврило Передериматня зачитає свій твір і почує відповідну на нього критику.

Було радісно й страшно. Гаврило Передериматня – автор оповідання "Свідомість прокинулась" – тремтів за долю свого оповідання, як молода мати за долю свого першого сина

Несміливо протовпився він до столу, бо в маленькій кімнатці було повнісінько – люду, диму й гомону, дим був нестерпуче вонючий, такий, хоч протигаз одягай.

Особливо труїв повітря терпким тютюновим димом невеличкий чоловік з люлькою в зубах; він брав собі за священний обов'язок оголошувати початок студії, підрахувати присутніх та приносити воду слухачам – все це він робив поважно й урочисто.

Схвильований почав читати Гаврило Передериматня своє оповідання, а коли

скінчив – сів і завмер.

Встав чолов'яга з люлькою й промовив тихо й поважно:

– Ось товариш зачитав свій твір "Свідомість прокинулась". Бажано було б, щоб товариші взяли слово й дали свою оцінку.

Всі мовчали, мовчали з хвилину. а потім десь у кутку фігура в кудлатій шапці несміливо підвела руку.

– Я скажу...

– Прошу!

Фігура підвелася й суворо забубоніла:

– Я не буду спинятись на всяких образах, але скажу, що автор не все правдиво висвітлює: він, наприклад, пише, що його герой побачив у садку гніздо солов'яче з синенькими яєчками. Не розумію, де автор бачив сині яєчки у солов'я, коли всім відомо – вони у нього сіренькі, це треба обговорити!?

– Да, нащот яєць треба побалакати! – підтримала його висока постать і крутнула очима, як об'єктивами.

У Гаврила Передериматні аж у нутрі похололо.

Далі взяв слово коротенький. круглий, як бурулька, чоловічок з мишастим волоссячком на голові:

– Ми бачимо перед собою молодого автора, – казав він, – але мусимо сказати, що писати він уміє, образи в нього щирі й свіжі, мова проста й зрозуміла, сюжет розгорнутий і цікавий, але є й хиби: він в одному місці пише про удобрену землю, але читачеві так і невідомо, чим же саме удобрена земля, бо удобрювати можна всякими засобами, наприклад, під жито краще всього суперфосфатом, а під пшеницю звичайним гноєм. На мою думку, якщо виправити ці хиби, оповідання годитиметься до друку:

– А на мою думку, – схопився якийсь хлоп'як у сірій шинелі, – це оповідання слабе дуже, воно мені не подобається, і я не знаю, де тут товариш свіжі та щирі образи побачив. І сюжет не цікавий, і читача не захопить. А також автор не зумів передати тієї радості свого героя, як той вступає до комсомолу. На мою думку, оповідання друкувати не треба.

– Пробачте, товаришу, ви помиляєтесь! Видрукувати треба!

– Ні не треба!

– Пробачте, треба!

Довго сперечалися, довго обговорювали, дехто стояв за те, що в оповіданні є свіжі, соковиті й щирі образи й оповідання треба видрукувати, де-хто заперечував. Де-хто згадував майже не всіх класиків, що існують в літературі, а де-хто навіть цитати наводив.

Гаврило Передериматня сидів ні живий, ні мертвий.

І нарешті, чолов'яга, що сидів за столом, узяв слово прикінцеве – радісно забилося серце Гаврила Передериматні, бо чолов'яга казав, що не слід так суворо до молодого початкуючого автора підходити, бо хіба не відомо, мовляв, що перші твори класиків були слабші, і ще він зазначив, що оповідання цікаве, бо викликало такі палкі суперечки

та ще сказав, що коли автор послухає зауваження де-яких товаришів, то оповідання й видрукувати можна буде.

Не йшов, а летів зі студії "Леміш" молодий початкуючий автор оповідання "Свідомість прокинулась" Гаврило Передериматня.

Дома розгорнув оповідання – першу творчу муку свою – й почав виправляти його.

Синенькі яєчки він зробив сіренькими, земля тепер уже була в оповіданні скрізь удобрена суперфосфатом, а батрак Микола, йдучи з сельбуду після прийому до комсомолу, співав голосно і бадьоро "Повстаньте, гнані і голодні"...

Лягаючи спати, Гаврило Передериматня зітхнув і промовив:

- Кожне слово, кожна фразу опрацювати треба, отаке-то життя наше – письменницьке.

Ура!!!

(Щоденник письменника, твори якого вже друкується)

7/IX – 25 р.

Ура! Моє оповідання "Червоно-загрависте полум'я революції", що два місяці лежало у редакторським портфелі – надрукували.

Жінка каже, що це оповідання шедевр. Я і сам так гадаю! Ще б не шедевр, коли воно майже на один аркуш – 36871 друкованих знаків (жарт чи що – аж 368711).

По моєму підрахунку я за нього одержу мінімум 50 карбованців.

А проте нічого радіти, бо редакція може розбити мої ілюзії (візьме та й нарахує менше!).

Взагалі, по всіх редакціях завелася тенденція скорочувати твори. Он, К. говорив мені, що написав раз на два аркуші, а виплатили тільки за півтора. Чорти!

А взагалі добре бути редактором, тоді я пускав би свої твори в кожному числі.

12/IX

Читав оповідання Г. Він каже, що назва неоригінальна й сюжет запозичений.

Дурень! Сам нічого не розуміє, а й собі туди: "назва не оригінальна", "сюжет запозичений". Хай спробує сам так написати: – Чер-во-но-заг-ра-ви-сте по-лу-м'я ре-во-люції – (ех!) та й Хвильовий так не напише, а він – "не оригінальна".

Здибав на вулиці М. Кудись поспішав, я попрохав його прослухати оповідання. Почав читати. Він аж почервонів з радости, і враз почав хвалити, каже: "Жаль, що ніколи до кінця прослухати". Зірвався й полетів, як стріла, мабуть на посаду поспішав.

От одразу видко, що чоловік розуміється в мистецтві: "хороше! – каже... Надзвичайне!"

Хотів ще прочитати К. та згадав, що вже читав йому тричі.

28/IX

Ходив по гонорар. Кажуть, грошей немає.

Нічого, почекати можна.

Тільки оце дощі пішли, а чоботи в мене драні (хлюпає між пальцями), у жінки теж калош немає. Ну, нічого, одержу гонорар, все справлю.

30/IX

Пішов знову по гроші. Знову немає. То хоч касир був увічливий, а тепер і не гляне, буркне тільки: "Немає!"

А тут грошей ні копійки, вчора не обідав.

Снідав сьогодні хліб з олією (десь жінка дістала), дуже смачна страва, півхлібини з'їв.

Сів писати, не пишеться; образи якісь чудернацькі в голову лізуть, то "сонце - золота перепічка" або "туман, як пара з борщу гарячого". Читав десь, що це харчові реакції побивають інші, тому таке в голову лізе.

6/X

Сьогодні трохи скандала не зняв. Підхожу до касира, а він сміється:

- Як у вас ноги не заболять ходити сюди?

Стерпів. Ідіот, йому смішки!

Вчора, йдучи до каси, на четвертий поверх, почав рахувати східці і- що ж ви думали - 300 штук! Тепер я розумію, чого в мене так швидко підбори повідскакували.

А вночі сон негарний снівся, ніби підхожу до видавництва, а на шпильочку сидить касир і тримає відомість.

- Видаємо сьогодні! - гукає.

Я кинувся угору, тільки доліз рачки до нього, коли брязь... з ліжка.

Жінка лається, каже - спати не даю; все з касиром балакаю. В кімнаті холод собачий, ух!

10/X

Фінансовий стан без змін.

Біля столової "Церобкоопа" стало моторошно. Голова болить. Живіт наче супонею стягло. Поїли всі шкуринки з жінкою.

Хліба ні за що купити. Хоч би позичити в кого!

11/X

Те ж саме. Жінка лається дужче.

12/X

Живіт болить, ой ой! Рятуйте!.. Так коли ж вони видадуть?!.. Руки дрижать!.. Гине талант!!!

13/X

О-аоох!

Ря-т... у...

14/X

15/X

Ура! Ура!! Ура!!!

Я одержав... 10 карбованців.

... Рачки доліз на п'ятий поверх у кабінет завідуючого.

- Що вам? - питає.

- Грошей, го-но-р-р-рра-р-р!- ледве вимовив.

- Сьогодні не видаємо - кинув коротко й нахилився над паперами.

В ту мить я побачив на столі шматок бублика (білесенького бублика!).

Якась сила потягла мою руку до столу (рука дрижала), я не міг одвести очей від білого шматочка й, тихо ступаючи, підійшов до столу.

Враз завідуючий підвів голову й зіскочив зі свого місця. В очах був жах.

- Товаришу! Скільки вам? - гукнув, тремтючи, одхиляючись од мене.

- Хоч п'ять кар-р-р-бо-бо-бо-ван-ван-ці-ці-і-іі-ів!

- Десять нате! - вирвав тремтячою рукою листок з блокноту й швидко почав писати. Я схопив шматочок бублика й кинув у рота.

Е, ніколи писати далі, жінка кличе обідати..

1925 р. Серпень.

Біля гудків

(Оповідання з виробничо-робітничого життя)

Історія цієї гуморески не зовсім гумористична, але про це потім.

I

Із-за обрію витикалося кругле, як перепічка, і червоне, як кров зарізаной на різдво свині, сонце.

Заводський гудок заревів, як обчеський бугай, і почав скликати пролетарів-робітників до праці.

Зачувши цей поклик, Гаврило Гайка схопився з постелі, як вітер, і почав швидко одягатися.

Колись не таким був Гаврило Гайка, колись він був ледацюга й п'яниця непросипущий, але після Ленінських днів усе як рукою зняло. В ці дні, як стріха в спасівку, спалахнула його душа, догори ногами все перевернулося. Прийшов додому, сів на покуті, замислився, сидів отак нерухомо, як курка на яйцях.

А на другий день ще до сходу сонця Гаврило прийшов на роботу. З того часу вже не стояв його станок одиноко без господаря, як сирота серед шляху.

Швидко одягався Гаврило, в голові, як цвях у шальовці, застряла думка про піднесення продукційности праці. У вікно зазірало несміливо сонце, в хаті було прибрано, як на великдень, на стінах висіли портрети проводирів Жовтня, а на покуті красувався Володимир Ілліч Ленін та Карло Маркс. Ікони, як сухий очерет. давно погоріли в печі.

На ліжку лежало двоє діток, вони, як клубочки, зібгалися під теплою ковдрою і тихо спали, як курчатка під крилом квочки.

Гаврило глянув на них, усміхнувся і промовив цитату з Леніна:

- Діти - квіти майбутнього!

Умившись холодною, як лід, водою, Гаврило, не турбуючи нікого, вийшов із хати. Снідав він у церобкоопівській їдальні, бо добре тямив, що через громадську їдальню можна дійти нового побуту. Ще й сонце не сходило, як Гаврило був у свого станка.

Навкруги дужо крутилися маховики, шелестіли, як суха солома, паси й ляскали, як праники, і, як грім улітку, грюкав стопудовий молот.

Все це звеселяло Гаврила, праця його кипіла, як окріп у печі. В заводі було душно, як у жнива. Гаврило аж упрів. і мокра, як хлющ, сорочка прилипла до його спини.

Після роботи було засідання завкому. Гаврило уважно прослухав доповідь про кооперування робітничої маси і зробив кілька цінних зауважень. Пізно повертався додому, стомлений. як після косовиці, але на душі було весело й радісно, як у свято.

Він ішов, згадаючи доповідь, думав:

- Все таки, як не кажи, а кооперація таки шлях до соціалізму!

II

"Біля гудків" це моє шосте оповідання з виробничо-робітничого життя. П'ять оповідань я видав окремою книжкою, а з шостим трапилася неприємна історія.

Коли я писав це оповідання, я зовсім не думав, що в ньому є щось смішне. Справа ось у чім: заходжу до редакції, бачу сидить редактор і бідкається:

- Ех, як би оповідання виробниче! Хоч одне невеличке, аванса не пожалів би!

Мені відразу думка в голову, а що як би написати? Правду кажучи, я на заводі зроду не був, бо виріс я на хуторі Мокра-Балка, але це дрібниця, втішав я себе, мовляв, пишуть же письменники про вагітність, хоч ні одному з них не доводилося бути вагітним.

- Слухай, - звертаюся до редактора, - хочеш оповідання з виробничо-робітничого життя?

- Голубчику, - зрадів той, - давай якщо є!

- Нема, кажу, - але буде! Завтра на ранок - згода?

- Згода!!!

На ранок приношу оповідання. Лице в редактора - сонце весняне: грає, сміється, переливається. Схопив рукопис, сів і уп'явся, як кліщ, читає і де-далі хмарніє лице його, як сніг по весні тане радість.

А коли кінчив читати, подивився на мене, сумно похитав головою й іронічно запитав:

- Ти що, сьогодні тільки з "Плугу" вирвався?

- В чім справа?

- Та ось у чім: я тебе просив виробниче оповідання, з образами виробничими з сюжетом робітничим, а ти мені що приніс?! Та мене плужани засміють, бо де-які з них і то трохи краще пишуть. Ти прочитай, що ти понаписував.

Редактор ткнув мені в очі рукопис, я взяв і ображено промовив:

- Мені читати нічого, бо я сам його писав.

І вийшов із редакції. Коли чую позаду:

- Слухай, почекай!

- В чім справа?
- В мене немає гуморески до цього нумера...
- Ну, то що?
- Тільки не ображайся... перший розділ твого оповідання може замінити... гумореску...

Я стояв - приголомшений, ображений такою поведінкою редактора, хотів кинути йому в лице образу, вдарити його, але - стримав себе... й згодився.

Але все ж таки й зараз ніяк не розумію, що тут смішного?!

Нотатки молодого автора

"Сьогодні я скінчив і здав до редакції "Український Селянин" повість "Лани та села" - це найкраща моя річ! От, розгорнув полотнище - 3 1/8 друкованих аркуші!

Три дні переписував, аж пухирями пальці взялися. Ех, і відпочину ж літом! Одержу карбованців 300 і в Крим".

***

"Пішов до редакції "Український Селянин", редактор радо поздоровкався, стілець подав, рукопис розгорнув і приємно усміхнувся.

- Я з охотою прочитав, - каже, - вашу повість, писати ви вмієте, в цьому нема сумніву, але, на жаль, ви робите неприпустимі огріхи, змальовуючи сучасне село. Ось ви пишете, що в незаможника Тимохи корова обдулася і він кличе ворожку, і кінець-кінцем корова здихає.

Це далеко від дійсної картини села. Ви забуваєте, що тепер майже в кожному селі є ветпункт, і кожний селянин, а тим паче незаможник - передовик села - знає, що коли корова обдулася, треба поставити їй клізму, а ви робите з цього цілу трагедію. Я не маю звичайно права давати вам вказівки. але все ж таки радив би уважніше поставитись до своєї творчості, і коли б ви згодилися переробити ці місця - ми б видрукували вашу повість.

Я чемно вклонився йому, гордо підвів голову, забрав рукопис і вийшов із редакції".

***

"Вчора відніс повість до журналу "Українська Селянка". Сьогодні зайшов спитати про наслідки.

Редакторка повернула мені рукопис.

- Не піде! - каже.

- Чому?- питаю.

- Не віриться, - каже, - що це все відбувається на десятому році революції, ви зовсім не знаєте сучасного села. Наприклад, у вас чоловік жінку б'є, б'є люто, до крові, а вона йому хоч би слово, наче так і треба. Не розумію, куди дивиться жінорганізаторка?! Або ще: діти у нас бігають замурзані без догляду, на дорозі в пилюці качаються й ніхто в селі не турбується за ясла. Жах якийсь, а не повість,

песимізм надзвичайний!

Я забрав рукопис і пішов до піонерського журналу "Український Піонер".

***

"Три дні ходив до редакції "Український Піонер" - усе ніяк нікого не застану, вчора цілий день у редакції просидів і нікого не дочекався. А сьогодні таки редактора здибав.

- Неправдиво, - каже, - написано. Піонери лаються у вас, комсомолец Грицько піячить, і ніхто на це уваги не звертає, немов у нас бюро немає, або ради ланкових. Якщо переробите, можна пустити".

***

"Одніс повість до журналу "Український Батрак".

Вчора назад повернули. Кажуть:

- У нас журнал на батрацтво розрахований, а у вас у повісті ні одного батрака немає".

***

"Рукопис зробився заялзений, як ганчірка, аж соромно в редакцію нести, а нічого не поробиш - переписати наново не маю ні часу, ні паперу.

Зайшов до кустарно-кооперативного видавництва "Пужално". Ні редактора, ні секретаря не застав, звернувся до якогось чоловіка, мабуть начканца (на рахівниці цокав).

Він глянув на мене й запитав:

- А ви член нашої організації?

- Ні.

- Ну, то й ідіть до... (я людина культурна, не можу писати куди він мене послав).

А потім гукнув у слід:

- Якщо вступите у члени видавництва та дасте 300 карбованців на видання - надрукуємо".

***

"Щось голова мені болить сьогодні. Цю ніч усі редактори снилися - переробити пропонували.

А правда, може я дійсно села сучасного не знаю? Може дійсно треба переробити?"

***

"Сиджу, повість переробляю. Чорт із нею, з тією коровою - хай - не здихає! Тепер у повісті ветлікар ставить їй клізму й вона відразу видужає.

Жінка Мотря, яку б'є чоловік, тепер не мовчить, вона переповнена гнівом і образою, йде жалітися на нього в сільраду. Діти на селі у жнива, чисті й умиті, гуляють у яслах під доглядом свідомих виховательок. Піонери не лаються й регулярно відвідують колектив, а комсомольця Грицька за піяцтво викликають на бюро, і він дає слово більше не пити. От тільки не знаю, куди мені притулити батрака Гаврила, це новий персонаж повісти, правда, він сюди потрібний, як п'яте колесо до возу, але ж що я можу зробити?!

Ех, тяжко, братці, повісті писати!"

Сповідь

Часто заздять поетам, кажуть:

– О, ви – поет, у вас багата фантазія. Ви творите!

Та й ви, дорогий мій, невідомий читачу, мабуть так думаєте й заздрите.

Ех, не треба, не варто, раджу вам по-щирості, бо я сам поет і через це найнещасніша істота в нашій країні.

Ви посміхаєтесь і думаєте:

– Та-а-а! Знаємо ми вас, усякі поети бувають, може ви такий поет, що вас і друкувати ніхто не хоче...

Ні, дорогий читачу, вірші мої друкують з охотою, як поета мене часто згадує критика, мене вважають за талановитого хлопця, на мене покладають надії, мене на літературних вечірках зустрічають бурєю оплесків, зі мною шукають знайомства десятки робфаківок, педтехникумок, іновок[\[2\]](#), але я нещасна істота.

Ви, читачу, здивовано посміхаєтесь:

– Якого ж біса, мовляв, тобі треба?!..

Не поспішайте з висновками, я розкажу вам свою трагедію, ви зрозумієте мене більше, ви зрозумієте трагедію сотен отаких, як я.

Слухайте.

В мене є дівчина, з чорними, як ніч, очима, з волоссям кучерявим, як хвилі в негоду, вона струнка, як радіо-щогла. І ця дівчина, чорноока, прекрасна, пішла од мене назавжди, дівчина, яку я божевільно люблю.

– А-а-а, он де собака заритий, – догадуєтесь, читачу, – мало чого, що ви її любите, та вона вас, мабуть, не любить.

Ні, не вгадали, і дівчина мене любить.

Ви ще дужче дивуєтесь, не розумієте. Слухайте далі і зрозумієте...

Рік тому я зустрів Чорнушечку, так звуть мою дівчину укохану, ми полюбили один одного, і любов наша була прекрасна, як весна, і оригінальна, як творчість неокласиків.

Любов вела нас тими шляхами, що обов'язково проходять через загс.

Одного весняного ранку дівчина прийшла до мене й сказала:

– Я, мій любий Юрчику, цілий день вільна, а на дворі весна. Ідем, мій хлопчику, за місто – весну зустрічати. Ідьмо.

Я розгубився. Я похолов Я зблід. Чого?

А по тій дуже простій причині, що мій бюджет дорівнював лише 15 копійкам, а як відомо, маючи таку суму, далеко заїхати не можна, а тим більш назустріч весні.

В грошових же справах я соромливий і безпорадний, як дівчина в першу весільну ніч.

Для мене гроші – прокляття. Вони в мене, що вода в жмені, ну, ніяк нести не можу, розхлюпаю, лише краплі лишаються.

Правда, мені були заборговані кілька видавництв, але ви знаєте, що значить одержати гонорар у якомусь-то видавництві?

В моїй голові експресами пролітали думки, і я, механічно посміхаючись, не доладу відповідав:

- Поїдемо... а як же, поїдемо... звичайно, я й сам бажаю того, я тільки на хвилину забіжу до видавництва... обов'язково треба... справи негайні.

Я вирішив дістати, будь-що-будь, гонорар у видавництві "Червоний Пролетар", за вірш, видрукований тиждень тому.

Ми вийшли з кімнати, я не знаю як ми дійшли, бо я йшов як загіпнотизований професором Платоновим[3].

Гонорару того дня, звичайно, не давали, я це зарані знав, але рятунку в мене іншого не було.

- Постій, моя любо, я зараз, ось тільки слово скажу, - сказав Чорнушці і твердою ногою пішов до заового кабінету.

Ішов на рішучий бій. Товстий зав, як жлукто, сидів за столом.

Я знав, що цього іхтіозавра важко буде чимсь дошкулити, важко буде добратися до його людського почуття - забронованого бюрократизмом.

Треба було сенсації, незвичайних слів, чорт зна - ще чого!

Я всі надії поклав на свою буйну фантазію, на силу свого драматизму.

Я твердо підійшов до нього (ах, читачу, що коштує мені оця твердість!) і промовив:

- В мене до вас є справа.

- Коли справа ваша стосується виплати гонорару, то балачки зайві, грошей немає, - попередив мене ввічливо зав.

- Та вислухайте спочатку, - обурився я і, зібравши всі свої приховані здібності драматичного актора, тримтячим голосом, повним муки, промовив: - Будьте ж ви людиною. На чорта мені ваші гонорари, коли б не така справа. Ви розумієте (голос мій затремтів, як у заправського актора), мені зараз потрібні гроші, моя жінка лежить хвора, жінка, яку я люблю більше за все, жінка, без якої я не можу жити, якій я зобов'язаний своїм життям, своєю творчістю, за яку я готовий своє життя віддати, за яку...

Довго й запально казав я й почував, що на моїй голові аж волосся заворушилося, і я не знаю, чи сила мого драматизму, чи тирада, що кінець-кінцем осточортіла заові, примусила його промовити:

- Скільки там вам треба, скажіть, хай випишуть.

Я вітром вилетів із кабінету й кинувся до каси.

Радісний, повний щастя, вибіг у коридор до Чорнушки... її не було. Я кинувся шукати - немає.

- Ось вам лист од тієї дівчини, що з вами прийшла, просила передати, - підійшов до мене кур'єр.

Я розгорнув папірець... о, жах, о, прокляття...

"Не турбуйся і не шукай мене, я все чула, я ненавиджу тебе, ненавиджу падлюку,

що дунив мене і свою жінку; ти взяв у мене всю молодість, я любила тебе, вірила тобі, й ти міг отак мене дурити?!!

Чорнушка".

Я стояв нерухомо, як монумент, бо добре знав вдачу моєї любої Чорнушки: шукати її – була зайва справа.

Ну, де я її можу знайти, як я можу їй все розказати?!

Я йшов вулицею, натикаючись і штовхаючи людей, ішов і думав:

"Моя люба Чорнушко! А щоб було, якби ти зі мною ходила по всіх видавництвах гонорар одержувати! Ти напевне позбавила б себе життя. прокляла б ту хвилину, коли мене зустріла, бо ти почула б, що в мене, крім жінки, є ще двоє діток маленьких, і що мій синок зламав собі ручку. а дочка хвора на запалення мозку, ти б ще почула, що до мене теща приїхала, що я платю двом дівчатам аліменти, що я сам хворий на всі хвороби, які тільки знає медичний світ, що я збираюсь їхати ледве не з Амундсеном на північний бігун[4], що я..."

Ах, читачу, мало чого не вигадаш! В нас – у поетів – така буйна фантазія, особливо тоді, коли гонорар потрібний до смерти.

Оце і все.

Ну що, зрозуміли ви тепер мою трагедію, мій любий і невідомий читачу?

Страшна повість

За тонкою фанерною стіною хтось тихо бубонить і заважає головбухові Маркелові Маркеловичові думати. З другого боку хтось дверима стукає.

"Ну що це таке, ну що це таке? – запитує себе Маркел Маркелович, – там грюкає, там стукає, там гонорар прийдуть одержувати, кричать, гукають..."

Маркел Маркелович обурено мислить далі:

"А так, поспитати, за що їм гонорар платять? Черкне слово, два, і давай йому, набреше, набреше – плати йому! Прийде – гордо дивиться – ордер подає".

За тонкою перегородкою розмова дужчає, Маркел Маркелович хоче постукати і сказати спокійно й поважно:

– Товариші, я прохав би вас потихше, ви в установі, а не де-небудь!

Але враз Маркел Маркелович... кам'яніє на своєму місці, блідне й злякано прислухається.

Маркел Маркелович зроду героєм не був, хоробрости він зроду не має, рушницю в руки Маркел Маркелович боїться взяти – тому він зробився блідий, як крейда, коли почув жахливу розмову за стіною.

Хтось благав когось тихо:

– Товаришу, якщо можна – не треба крови, ми й так заплямовані цими жахливими подіями, ви ж зрозумійте: Полончука вбили й закривавленого викинули в провалля. Омельченка – підстрілено, і ви ще хочете зарізати...

(Маркел Маркелович не дочув слова - йому здалося, що промовлено було його прізвище).

За стіною хтось твердо відповідає:

- А ви зрозумійте, що без цього не можна, не я цього бажаю, ви не думайте, що це від мене залежить, - зовсім ні, життя вимагає цього! Ну, припустімо, хай він залишається живим, добре, але ж тоді руйнується весь план. можна було скорше Полончука залишити в живих, аніж... (прізвище було так тихо сказано, що Маркел Маркелович знову не дочув).

- Банда... Злодії... Невже мене... За що? Що я кому зробив? Ну іноді не видаси гонорару... але це ж не від мене залежить?!

Думки, як блохи, почали стрибати в голові Маркела Маркеловича.

Він навіть уявив себе мертвим, скривавленим, лице бліде, скорботне. Ховають його з музикою, а на могилі голова місцкому каже:

- Спи, дорогий товаришу, мир праху, в обличчі твоєму ми загубили невтомного бухгалтера...

Маркел Маркелович сидить як прибитий, хоче гукнути - сили не вистачає, вибігти - спіймати можуть.

За стіною вже сперечаються:

- Ні, я не згоден! Над нами й так тяжать оці вбивства, оці криваві події, оцей жах - не можна так, ну зробіть з ним, що хочете - але на чорта оця різанина, задушить його в крайньому разі, але не ріжте (у Маркела Маркеловича кров холодне), а кінець-кінцем це й не оригінально. Читаєш - там з одріза забито, там зарізано...

- Бачите, не зарізати не можна, - вперто відповідає другий голос, - задушити в Андрія не вистачить сили, бо він фізично кволий, а той здоровий, що той бугай, та й загалом, це ламатиме весь мій план, та й страшного тут нічого немає, ну що тут такого, що заріже, життя таке наше й дивного тут нічого немає, - каже спокійно голос

Маркел Маркелович уже нічого не чує, нічого не розуміє, йому однак - хай ріжуть, хай забивають, хай гине його безневинне життя.

Він підводиться з місця і як сліпий, спотикаючись, іде до дверей Біля дверей зупиняється на мить, потім відчиняє двері тієї кімнати, звідкіля чути цю жахливу розмову.

... У кімнаті сидить двоє осіб. Маркел Маркелович дивиться на них з хвилину, роззявивши рота, а потім... обличчя його робиться знову лицем суворого й поважного буха і він незадоволено каже:

- Товариші, ви заважаєте працювати, не забувайте, що ви в установі, а не де-небудь.

Маркел Маркелович сердито грюкає дверима і виходить з кімнати.

Р. С. Ах, пробачте, дорогі читачі, я забув вам сказати, що в кімнаті отій сиділи й сперечалися не бандити, а завітвідділу та один молодий автор. Завітвідділу прохав автора, щоб той у своїй "Страшній повісті" не різав так безжально своїх героїв, але автор з особистих міркувань не згоджувався.

"МАРС"

(З приводу появи на літературному горизонті)

В Києві заснувалася літ організація "Марс" – або Майстерня Революційного Слова.

(З газет)

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНА РОЗВІДКА ДЛЯ ШИРОКИХ МАС

Останніми часами у напрямі на Київ на літературному небовиді з'явилася нова літпланета "Марс".

Її ледве-ледве помітно неозброєним оком – блимає вона невиразним, не то рожевим, не то жовтоблакитним світлом.

Перші повідомлення про появу цієї планети було вміщено в науковій харківській газеті "Вечірнє Радіо".

Про походження "Марсу" серед наукових кол існує дві теорії.

Одні "астрономи" доводять, що "Марс" повстав з уламків від інших літпланет, що одірвалися підчас шаленого руху і довго блукали в космічних просторах і згодом утворили цю нову літпланету, що підлягає загальнонаркомосівській системі.

Друга теорія запевняє, що "Марс" повстав з туманностей, що довго носилися в просторі, підлягаючи законові притягання то одній, то другій літпланеті.

Поки що це питання залишається нерозв'язаним, хоч обидві теорії ґрунтуються на наукових підвалинах.

По своєму віддаленню "Марс" стоїть близько від "Вапліте" й далеко від "Плугу" (віддалення "Марсу" від "Молодняка" поки що не вираховано). Коли ж зробити гіпотетичне припущення про переліт з літпланети "Плуг" до "Марсу", припускаючи навіть, що можна буде перебороти силу тяжіння "Плугу" – то все ж таки для цього потрібно багато років.

Такого припущення, звичайно, не можна робити по відношенню до "Вапліте", бо ця літ планета знаходиться надзвичайно далеко від "Плугу".

Так, коли б хто й винайшов апарата, на якому б можна було перелетіти це віддалення, то людина, вилетівши з "Плугу" юнаком, до "Вапліте" прибуде старим, нездатним до літпраці, дідусем.

А ще, як узяти до уваги теорію Ейнштейна (чоловік підчас руху старіється), тоді напевне до "Вапліте" людина прибуде трупом.

Тепер перейдемо до поверхні літ планети "Марс", до славнозвісної лінії, що була помічена деякими "астрономами" Навколо цього точаться палкі суперечки.

"Астрономи", що спостерігали "Марс" у невеличкий з ультра-білим фільтром телескоп, запевняють, що на "Марсі" видно революційну лінію й що вона різко, викреслено й чітко проходить через увесь "Марс", починаючи від одного полюсу – Косинки до другого – Качури (є такі полюси на "Марсі").

На підставі цих даних "астрономи" роблять висновки, що на "Марсі" є такі ж живі істоти які на інших літпланетах.

Ці твердження дуже й дуже сумнівні, бо, розглядаючи поверхню "Марса" в дужий

телескоп системи "Марксівська критика", чітко викресленої революційної лінії не помітно – правда, можна бачити лише темні безформні плями.

Температура на "Марсі" середня. Трохи тепліша, ніж на "Вапліте", холодніша, ніж на "Молоднякові" й "Плугові".

Спостерігаючи "Марс" в малосилий телескоп, атмосфера його здається червонуватого кольору, та це омана ока. Вчені доводять, що то відблиск від інших літпланет, а насправді атмосфера на "Марсі", вчені гадають, блакитна.

Також встановлено, що атмосфера на "Марсі" важча, ніж на інших літпланетах (звичайно не враховуючи сюди "Вапліте", бо на цій планеті атмосфера задушлива і коли перенести туди звичайну людину з іншої літпланети, то людина буде потроху хиріти, припиняється в літературному зрості і надалі така людина губить здатність писати ідеологічно витримані твори, або й зовсім перестає писати й починає хворіти на манію переслідування графоманів).

На "Марсі" є також і літрослинність – правда, кольору її не встановлено, є припущення, що літрослинність на "Марсі" кольором своїм нагадує рослинність сусідньої літпланети "Вапліте".

На "Марсі" також є й вода.

Ці дослідження надзвичайно важливі, щоб зробити висновки, чи є на "Марсі" живі істоти.

Щож до можливості існування на "Марсі" високорозвинених істот, то і в цьому немає нічого неможливого,

Сподіваємось, що літпланета колись повернеться до нас іншим боком і буде трохи ближче, тоді можна буде зробити більш виразніші й детальніші виміри й спостереження про сусідній "Марсовий" світ.

Зараз же літпланету "Марс" можна спостерігати лише з території України. В Західній Європі цю планету можна буде бачити й спостерігати лише через 57.863.569 років. Рік, коли можна буде спостерігати цю літпланету в телескопи Америки, до цього часу ніким не враховано.

1926 р. Грудень.

Ніжний лірик - Юрій Неокласенко

Коли Ніна Кнопочкина – курсантка акушерських курсів – читала вірші лірика Юрія Неокласенка, що переважно друкувалися в журналі **"Ми теж за Революцію"** – в уяві їй ставав рухливий, розхристаний у кучерях смуглявий юнак – гордий і сумний.

І Ніна починала декламувати, підкотивши очі під лоба, з протягом.

Моя душа така розхристана,

Сам я смуглявий і буйний,

Я не знайду собі притулку

Й стою самотньо в перевулку.

Мати, зачувши це, плескала долонями й говорила з досадою:

- От наказаніє господнє, знову очі під лоба пустила, знову завела. Ну чого ото б по-хорошому не читати, як колись було "півника" читала? І матері любо було б послухати, а то завела шарманку.

Ніна обурювалась.

- Ви, мамо, нічого в поезії не розумієте, "півник" ваш - халтура, а це чиста поезія - лірика.

І вже трохи тихше читала далі:

Стою самотньо і суворо,

Навколо публіка і шум.

Піду в кав'ярню, що на розі.

Піду й розвію свій я сум.

Потому Ніна зітхала й замріяно думала:

"А що як би його побачити живого, дійсного поета, хоч би разочок побачити".

Несподівано сталося так, що мрії Ніни перетворились на дійсність.

***

Проїздом на курорт, група поетів вільного об'єднання

УКРАЇНА НАША МАТИ, А МИ ЇЇ ДІТИ

влаштовує вечір поезії.

Будуть виступати: **Занепадницький, Рило-Мильський,**

Дери-Хмара, Скигля-Мигляченко

та молодий лірик **Юрій Неокласенко.**

ВСТУПНЕ СЛОВО СКАЖЕ ВІДОМИЙ ПРОФЕСОР

ОЗЕРО-ДЖЕРЕЛЬСЬКИЙ

Читала Ніна й очам своїм не вірила. Сьогодні побачить вона на власні! очі живого ніжного лірика Юрія Неокласенка й буде слухати його вірші.

Прийшла Ніна на вечір рано, зайняла найліпше місце й терпляче почала чекати.

Вечірка розпочалася. Ніна не чула, що казав професор Озеро-Джерельський, лише пригадує, що він найдовше зупинився на Юрієві Неокласенкові й зазначив, що в особі цього поета шановне громадянство України має ніжного лірика, й хоч у його поезії є елементи "занепадництва", так зате його поезія щира й безпосередня.

Його поезія, казав промовець, багата на брази й кожен вірш має 6 слухових, 8 м'язевих та 10 зорових образів.

Почали читати поети. Прочитав один, далі другий, третій, і нарешті оголосили:

- Відомий лірик Юрій Неокласенко!

Ніна завмерла - ось зараз вийде стрункий, смуглявий у кучерах юнак, розхристаний, гордий і сумний.

"Що це? Невже це Юрій Неокласенко? Це помилка! Де ж смуглявий колір обличчя, де ж буйні кучері, де гордість і сум?" - мало не скрикнула Ніна.

На сцену не вийшов, а вивалився товстий оклункуватий парняга в українській, гаптованій сорочці, зачісаний, з червоним та опуклим як футбол лицем й

пампушкуватими губами.

Він посміхнувся, вклонився їй, виставивши блискучий носок "джімі" вперед, почав читати вірші.

Ніна не йняла віри, вона штовхнула свого сусіду й мало не з плачем запитала:

- Товаришу, невже отой товстий - Юрій Неокласенко?

- Еге він, - байдуже промовив сусід і додав: - це ще він стух трохи, а от після курорта на нього поглянути, розіпре братішку так, що в двері боком ходити доведеться.

Не дослухавши вірші, Ніна покинула вечірку. Йшла вулицею й розчаровано шепотіла.

- А я думала... - і далі з презирством - подумаєш, лірик ніжний знайшовся - пика як не лусне, а він вірші упадочні пише. Подумаєш!..

Ювілей

Г. Епикові - автору "Червоної Кобзи".

1977 рік.

Величезний хмародряп Інститут кобзознавства стояв заллятий електричним сьайвом.

До завітчаних дверей підбігали невеликі прудкі авто, а до аеродрому, влаштованому на дахові хмародряпу, плавко сідали легкі моноплани: то з'їжджалися з усіх країн Першої Револуції (колись СРСР) видатні кобзо знавці на свято Кобзи.

Сьогодні минуло рівно 50 років з того часу, як на сторінках невеличкої газети "Комсомолец України" почалася палка й славетна дискусія з приводу кобзи.

Кобза перемогла. Сьогодні її свято.

У величезній, стильній залі було повно люду. Портрети та погруддя учасників - захисників славетної дискусії були завітчані гірляндами.

Небагато з них дожили до цієї радісної хвилини, багато з них вже спалено в крематоріях, і лише на урнах, де покоїться прах, чітко накреслені їх імена,

А ті, що дожили до цього часу, зараз сиві дідусі, сидять в спеціально для них відведених, найліпшій ложі Інституту кобзознавства.

Заграла велетенська оркестра кобзарів, і свято почалося. Дивні, прекрасні звуки кобз, що були збудовані за останнім словом техніки, ніжно лоскотали слух.

Першу промову сказав відомий професор кобзознавець Солопій Ліробандуренко - його зустріли бурхливими оплесками.

Він став, уклонився на всі чотири боки, приклав руку до грудей і промовив:

- Вельмишановне товариство, серце моє ладне вискочити з грудей моїх, у мене слів немає передати тую радість, що клетотом клетотить у моїх грудях...

Гаряче казав професор - відомий кобзознавець Солопій Ліробандуренко. Він казав про ті труднощі, що зазнала кобза, про ті досягнення, що дістали вони. А досягнення чималі, кобза має тепер хроматичний звукоряд, репертуар її оновлено, кобза завоювала

почесне місце собі в оркестрі, кобза зараз у пошані. В кінці промови професор запропонував вшанувати вставанням пам'ять покійних учасників славетної дискусії 1927 року.

Потім виступали зі спогадами інші учасники дискусії – присутні влаштували їм бурхливу овацію.

І, коли один із промовців згадав імена ворогів кобзи й найлютішого з них Ів. Момотацього палкого оборонця гармонії, слова промовця вкрили обурені вигуки:

– Ганьба таким, ганьба!

– Ганьба! – відгукнулось по всій країні в найсильніших гучномовцях.

Після офіційної частини почалися виступи відомих кобзарів.

Репертуар був старанно й вдало підібраний і цілком присвячений подіям 1927 року. Кобзарі співали думи про переворот у Китаї, про зраду Чан-Кай-Ші, про криваву класову боротьбу, про досягнення в справі будівництва соціалізму в колишньому СРСР.

Останнім виступив найславетніший, найвідоміший кобзар-віртуоз – Матвій Матня.

– Дума про ноту Чемберлена, – оголосив гучномовець.

Тихо стало в залі, задзвеніли струни під рукою найталановитішого кобзаря, і він заспівав:

23 лютого року 1927

Остін Чемберлен по кабінеті помагає,

До свого секретаря промовляє,

Хай він ноту до радянського уряду посилає.

Тихо в залі, лише чути слова:

Секретар каламар виймає,

Ноту пише й посилає.

А в тій ноті Чемберлен ображається,

На радянську країну нахваляється.

Голос у співця дужчає, він налятий образою й зневагою.

Ой, як почала радянська країна на ноту відповідати,

Ой, як почала Чемберлена на всі боки батькувати.

Ой, ти, Чемберлене, дурна твоя голова, не гордися

Бо все-їдно в дипломати не годишся.

І як скінчив грати найславетніший кобзар Матвій Матня – довго не стихали оплески в залі.

А коли стихли оплески, всі стурбовано гляули назад, бо десь у кутку хтось голосно плавав, натовпом кинулися туди й побачили в куточку на стільці стареньку бабусю, що голосно ридала.

А як стурбовані присутні запитали її, чого вона плаче, чи не образив хто її, то вона підвела свої заплакані старечі очі й, посміхаючись ніяково, крізь сльози промовила:

– Простіть мене, не вдержалась, дуже вже таки жалібно грали.

Бабуся знов заридала й захлипала:

– **Отак було колись у нас у Гума-а-ні, на ярмарці Яресько гра-а-ав...**

Всі мовчки похилили голови...

Примітки

[1] Мається на увазі значок з написом "KIM" (Комуністичний інтернаціонал молоді). Комуністичний інтернаціонал молоді (KIM) – з 1919 по 1943 роки міжнародна молодіжна організація, секція Комінтерну. *(Тут і далі у виносках примітки упорядника даної інтернетної публікації).*

[2] тобто студенток ІНО – Інституту Народної Освіти.

[3] Костянтин Іванович Платонов (1877-1969, Харків) – психіатр та психоневролог, відомий своїми дослідженнями в галузі психотерапії та гіпнозу.

[4] полюс.